

שמעתא עמיקתא

גליון תס"ט | פרשת תצוה | תשפ"א | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

האם צריך הש"צ בתפלת מוסף להיות מבין כ' ומעלה

נאמר בתורה (שמות ל"ג-ל"ד) "וזה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקודש וכו' תרומה לה'. כל העבר על הפקדים מבין עשרים שנה ומעלה יתן תרומת ה'. העשיר לא ירבה והדל לא ימעט לתת את תרומת ה' לכפר על נפשותיכם".

ופי רש"י שרמזו להם כאן ג' תרומות, אחת תרומת האדנים, כשמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל. והשנית, אף היא ע"י מנין ע"י שמואל משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחילת פרי הפקודים, ונתנו כל אחד מחציה"ש, והן לקנות מהן קרבות ציבור של כל שנה ושנה, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם. והשלישית היא תרומת המשכן, איש איש מה שנדבו ליבו.

אולם הרמב"ן (שם) כתיב כי ג' תרומות שרמזו כאן, והיא לקרובות הציבור, אינה ע"י המנין האמור בחומש הפקודים, כמ"ש הרב, כי שם נאמר אך את מטה לוי לא תפקוד, והשקלים של קרובות לויים חייבים בהם לדברי הכל, ועוד כי השקלים לקרובות אינם מבני כ' ומעלה, אלא משהביא ב' שערות חייב לשקול. אלא ציוה הכתוב שיביאו למלאכת המשכן תרומת חצי השקל לכל העובר על הפקודים מבין כ' שנה ומעלה.

ורמז העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחציה"ש לכפר על נפשותיכם שכל הצריך כפרה שהגיע לכלל חיוב המצוות יביא מחצית השקל אחר לקרובות. ומבואר דנה"אם מחצית השקל הניתנת לצורך קניית הקרובות חיובה מגיל כ' או מגיל י"ג.

ויעויין בחזקוני ריש פרשת כי תשא שכתב - מבין כ' שנה ומעלה, אבל פחותים מכי אינם נענשים בידי שמים ואינן צריכים להביא כפרה. וסכום כולם עולה לריבוא ככר כסף. כיצד, רוב בני אדם אינם חיים אלא ע' שנה, צא מהם כ' לפטור, כדכתיב מבין כ' שנה ומעלה, יצארו לך כ' שנה שכל אחד ואחד מישראל נתון בהם מנה של חול למחצה"ש של קודש בכל שנה ושנה (וכ"ה שקלים של קודש הם מנה של חול, הרי ס' איש נותנים כחיה"ם ס' מנה של ככר, הרי כולם נותנים לריבוא ככר). ולפיכך אמר המן הרשע וי' אלפים ככר כסף אשקול, אמר כדאי שקלי לבטל שקליהם, ואני אתן כנגד ס' ריבוא שבהם לעשות מהם רצוני.

ומבואר דס"ל כרשי"א דמחציה"ש הנתנת בכל שנה ושנה חיובה מבין כ' ולמעלה.

ויעויין בתוס' במגילה טז. שכתבו - שמעתי שעשרה אלפי כסף עולין חצי שקל לכל אחד מישראל, שהיו שש מאות אלף שיצאו ומצרים, ואמר שיתן לאחשרוש לכל פדיונם ודוק אלשכח.

ודבריו סתומים, ועיי"ש בהגהות הב"ח שביאר כוונת התוס' כדברי החזקוני. וכן ביאר בגליון מהרש"א.

אולם יעוי' בהגהות יעב"ץ (על התוס' שם) שכתב דיש חסרון תיבה אחת בתוס' וצ"ל מאה חצי שקל, והוא ערך זכר מבין כ' עד בן ס'. וזהו שסיימו שיתן כל פדיונם ר"ל כל שוויים. וכ"כ הרבינו בחיי בפרשת פקודי. ובשם זקינו כתב (היעב"ץ) דצ"ל בתוס' חמישים שקלים, והיה כתוב בר"ת ח"ש וטעה הסופר וכתב חצי שקל. וכ"ה במ"ר דאסתר. וכיוצא"ב פי' בהגהות רבי"ם תאומים, בהגהות רי"א תבר, ובגליון מהרש"א בשם השער אפרים. דחמישים שקלים עבור שיעשים ריבוא עולים לעשרת אלפים ככר כסף (וכבר הוא ששים מנה. תדע דמחצית השקל מן השש מאות אלף היה מאה ככר). ולפי"ז אין דברי התוס' ראייה כלל לענינו.

ומהרמב"ם (פ"א ה"ז מהל' שקלים) שכתב: "הכל חייבים ליתן מחציה"ש כהנים לוויים וישראלים כו' אבל לא נשים ולא עבדים ולא קטנים". נראה דכל שהוא גדול והיינו מגיל י"ג שנה ומעלה חייב במחצית השקל.

ובפשוטות מקור דברי הרמב"ם מהמשה שדקנה (פ"א מ"ג ומ"ד) - בטי"ו בו שולחנות היו יושבין במדינה וכו' את מי ממשכנין את לויים וישראלים כו', אבל לא נשים ועבדים וקטנים וכו'. ויחס גדול דמתני' היינו בן י"ג והביא ב' שערות. וכן הוא להדיא בירושלמי (פ"א ה"ד) דכל שהביא ב' שערות תובעין אותו.

וכן פי' הרמב"ם (פ"א מ"ג מהל' שקלים שם) דקטן דמתני' היינו דלא הביא ב' שערות. דאין ממשכנים אותו אלא שאם נתן מקבלים ממנו.

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לאכול בפסח תבשיל שהתבשל בסיר של קטניות

א. אכילת קטניות בפסח. ב. ביטול קטניות ג. ב. ביטול בכלי בן יומא. ד. המבשל נוהג היתר בקטניות.

כתב ההגהות סמ"ק (סי' רכב אות יב) קטניות כגון פולים ועדשים יש נוהגים איסור לאכלם בפסח וכן ה"ר שמואל מאורא, אבל ה"ר יחיאל ושאר גדולים היו נוהגין בהם היתר וקשה מאד הדבר להתיר כיון שאחרים נהגו בהם איסור כדאיתא בפסחים (ג:) ע"כ. והביאו מהגהות מיימוניות (דפוס קושטא פ"ה ה"א). אולם הר"י (נ"ה ח"ג מא.) כתי' דאותם שנהגו שלא לאכול אורז ומיני קטניות מברשלת בפסח מנהג שטות הוא, וזלתי אם הם עושים דלחמיר על עצמם ולא ידעתי למה, ע"כ. ועיי' בדרכי משה (אות ג) שלמעשה בני אשכנז נוהגים להחמיר בזה. וכן פסק הרמ"א (סי' תנג סעי' א').

ויש לדון לענין שימוש בכלים שבשלו בהם קטניות האם מותר להשתמש בהם. ואף אם נימא דאסור, אכתי יש לדון האם מי שנוהג היתר רשאי לבשל בהם מאכל שאין בו קטניות לצורך מי שנוהג מהם.

ב. ביטול קטניות ברוב והנה הרמ"א (סי' תנג סעי' א) כתב שאם קטניות נפלו תוך תבשיל אין אוסרים בדיעבד. וכתב החק יעקב (אות ה) שמשמע מדבריו דאפילו ליכא שישים ג"כ מותר התבשיל באכילה, וכן משמעות האחרונים. וכתב שם שכן עיקר כיון דבלא"ה הוא חומרא והרחקה בעלמא, אלא דמ"מ רוב עכ"פ בעינן, דאלי"כ לא מקרי תערובת כלל, דהוי כאוכל התבשיל מקטניות עצמו, ע"כ. וכן הפ"ח (סי' תנג ס"ק א) כתב דמסתבר דאם איכא רוב בטלים. וכן פסקו הפמ"ג (א"א ס"ק א), החי"א (כלל קכו סוף אות א) והמ"ב (ס"ק ט). וביאר הפ"ח (שם) דהטעם דבטיל ברוב, כי אין זה אלא חומרא ולא עדיף מחלת חו"ל שמבואר בשו"ע (יו"ד סי' שכג) שבטלה ברוב. וכ"כ בזרע אמת (ח"ג סי' טח ד"ה הן זה תוספת). ולפי"ז יוצא דלפי החק יעקב דכל דאיכא רוב בתערובת סגי, דאף אם מרגישים טעם הקטניות מהני ביטול. ואי"כ י"ל דה"ה מלתא דעבידא לטעמא דבשאר התערובות אינו בטל (כמבואר בסימן צ"ח סעי' ח') מחמת שטעמו נרגש, דבני"ד בטל. והארנו בזה בסי' בשמעתא עמיקתא גליון ש'.

ולפי"ז י"ל שתבשיל שהתבשל בפסח בכלי בלוע בקטניות, מותר לכ"ע כי טעם הנפלט מהכלי בטל ברוב, ואע"פ שמבואר בטור ובב"י סימן צ"ג דאין במה שבתוך הכלי ששים כנגד כל הכלי, כתי' הפרישה (סי' קג אות ז) דמ"מ יש כפל ומכופל כמה פעמים במה שבתוך חלל הקדירה נגד דופני הקדירה.

ג. ביטול בכלי בן יומא אלא דמ"מ יש לדון קטניות לבשל בכלי בן יומא לכתחלה כיון שנמצא מבטל איסור לכתחלה ואסור לעשות כן כמבואר ביו"ד סימן צ"ט, וכבר בארנו בסי' בשמעתא עמיקתא גליון ש' דאע"פ דלפי הטעם של הפ"ח והזרע אמת מותר אפי' לבטל הקטניות לכתחלה כדון חל"ת חו"ל, למעשה מלשון הרמ"א משמע דדוקא בדיעבד מקילינן. וכן דקדק בחקת הפסח (טי"ב סי' תנג ס"ק א) וכת' שכן משמעות הפוסקים. וכן נקט בקובץ תשובות (ח"ג סי' פא אות ה).

אלא דעיי"ש בחקת הפסח שכת' להתיר להשתמש בכלים אלו ע"פ השו"ע יו"ד סי' קכ"ב (סעי' ה) דאיסור מועט שנבלע בכלי שדרכו להשתמש בו בהיתר מרובה מותר להשתמש בו לכת' אע"פ שהוא בן יומא לפי שאי"א לבא לידי נ"ט, וה"י כיון דסגי ברוב ודאי יש רוב בתבשיל נגד הבלוע בכלי ומותר להשתמש בו לכתחלה אע"פ שהוא בני"י לפי שאי"א לבא לידי איסור, ע"כ.

אלא דצדקו דבריו לפי השו"ע והרמ"א ביו"ד שם ובס"ס צ"ט, אולם עיי' בט"ז (סי' צט ס"ק טו) שיצא לחלוק על פסק זה ונקט להלכה לחומרא (אלא דמ"מ בס"י ק"ה ס"ק א) צירף דעת המקילין. וכן נקט הפ"ח (סי' קכב ס"ק ה). ולפי"ז יש להחמיר גם בני"ד לבשל בהם לכתח', אבל בדיעבד אם בישל בהם שרי דלא גרע מהא דפסק הרמ"א לעיל שאם התערבו קטניות בתבשיל מותר לאכלו. וכן פסק הגריש"א זצ"ל (אשרי האישי פ"ט אות ד).

ד. לביטול קטניות אצל אנשים שלא יבינו ועלולים להיפגע מכך). ועיי' במהר"ם שיק (או"ח ס"ס רמא) דכשמבשל קטניות לצורך חולה או קטן צריך לייחד כלים מיוחדים. וכן פסק הגרונ"ק זצ"ל (חוט שני פסח פ"ב ס"ק יב). ודעת הגרי"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי ח"א ע"ד מד) דמ"מ יכול לבשל על כירה שמבשל בה גם לפסח ויקפיד לנקותה לאחר השימוש.

ה. המבשל נוהג היתר בקטניות אלא דהיכן שהוא אינו בן יומא אכתי יש לדון בדבר, דהרי משמעות ה"ט"ז הנ"ל דהיכן שהטעם פוגם סמכינן ההאי היתר דהשו"ע דכלי שמשמשים בהיתר מרובה שרי. וכ"כ הפרי תבואה (סי' כג) בדעת ה"ט"ז. והביאו הפת"ש (סי' סט ס"ק לח) והכה"ח (יו"ד סי' צא אות ו). והפמ"ג (סי' צט ס"ק ט) פשיטא ליה דאפי' בקדירה שאינה בת יומא ואיסור מועט אסור.

והזרע אמת (שם) שישטו שנקט דהיתרו תערובת קטניות כי אין זה אלא מנהג בעלמא, ולא גרע מתרומת חו"ל דבטילה ברוב ומותר לבטלה, כ"ש דאין לנו לאסור הכלים שנתבשלו בהם אחר מעלי"ה דכלל האיסורים אינו אלא לכתח', ע"כ. וכן פסק הכה"ח (סי' תנג אות כז). אולם דעת הגריש"א זצ"ל (הלכ"ש פ"ד הגה' 102) להחמיר. וכן פסק הגריש"א זצ"ל (שם) ודעתו שבשעת הדחק יש להקל (כגון כשמתארח אצל אנשים שלא יבינו ועלולים להיפגע מכך). ועיי' במהר"ם שיק (או"ח ס"ס רמא) דכשמבשל קטניות לצורך חולה או קטן צריך לייחד כלים מיוחדים. וכן פסק הגרונ"ק זצ"ל (חוט שני פסח פ"ב ס"ק יב). ודעת הגרי"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי ח"א ע"ד מד) דמ"מ יכול לבשל על כירה שמבשל בה גם לפסח ויקפיד לנקותה לאחר השימוש.

ז. המבשל נוהג היתר בקטניות אלא דהיכן שהוא אינו בן יומא אכתי יש לדון בדבר, דהרי משמעות ה"ט"ז הנ"ל דהיכן שהטעם פוגם סמכינן ההאי היתר דהשו"ע דכלי שמשמשים בהיתר מרובה שרי. וכ"כ הפרי תבואה (סי' כג) בדעת ה"ט"ז. והביאו הפת"ש (סי' סט ס"ק לח) והכה"ח (יו"ד סי' צא אות ו). והפמ"ג (סי' צט ס"ק ט) פשיטא ליה דאפי' בקדירה שאינה בת יומא ואיסור מועט אסור.

והנה מצינו למהרלב"ח (סי' קכא ד"ה אמנם האוסר וסד"ה אמנם לקנות) שכת' לגבי המתארח בבית חבריו הסובר דמאכל מסויים מותר, והאורח ס"ל דהוא אסור, דאסור לאוסר להשתמש לכתח' בכליו של המתיר אפי' אין בני יומן, אלא שאם בישל בהם בדיעבד ומותר לו לאכול, כי קיי"ח דנותן טעם לפגם מותר דוקא בדיעבד. ואפי' למתיר עצמו בלי שיאמר לו האוסר לבשל עבורו נר' שאסור לו לבשל לצורך האוסר, דגורינן שמא יבא לבשל לצורך האוסר בקדירה בת יומא, אלא דכל זה כשמבשל לו לבדו, אבל כשמבשל עבור האוסר ועבור אחרים המתירים אזלינן בתר רובא ומותר, ע"כ. ופסק רותביה הש"ך (סי' קיט ס"ק ב).

ומזה שכת' דלמתיר אסור לבשל בכליו שאינן בני יומן עבור האוסר (אפי' כשלא צווה האוסר), נמצא דלפי הנוהגים היתר לבשל קטניות, אסור לעשות כן עבור מי שנוהג איסור. אלא דעיי' בפ"ח (או"ח סי' תצו מנהגי איסור אות כג) שחולק על הש"ך, וכתב דאם המתיר בישל לאוסר אף שידוע האוסר שבישל לו לצרכו מ"מ כל שלא צווה לבשל לו מותר, דהאי נמי דיעבד מקרי, ע"כ.

ועכ"פ מבואר מדברי מהרהר"ב"ח דלעולם אזלינן בתר רוב אנשים שמבשלים עבורם ואחר "עיקר הכוונה", דהמיעוט נטפל לרוב וכאנו מכוון להו' דיינינן ליה. וא"כ באופן שמבשל עבור עצמו ובני ביתו ועבור אורחיו (ואם אכלם אוכלים קטניות) אזלינן בתר הרוב, ואם רובם אוכלים קטניות שוב למי שאינו אוכל קטניות שרי דבדיעבד דיינינן לה (אולם היכן שמבשל עבורו ועבור חבריו דליכא רוב דיינינן ליה כלתחלה ואסור לעשות כן).

מסקנא דדינא

א' מי שנוהג איסור בקטניות בפסח אסור לו להשתמש אף בכלים הבלועים בקטניות, ובדיעבד אם השתמש בכלי כזה (ואין בו בליעות של חמץ) המאכל אינו נאסר. ב' אף בכלי אינו בן יומא אין להקל לכתחילה פרט לשעת הדחק, כגון המתארח אצל המקילין בקטניות ולא יבינו ועלולים להיפגע מכך שלא יאכל המאכל. ג' אף מי שנוהג היתר בקטניות אסור לו לבשל בכלים הבלועים בהם כשאינן בן יומן עבור מי שנוהג בהם איסור. אבל באופן שמבשל עבור הנוהגים היתר בשעת הדחק מותר לו לבשל באותו סיר אף לאלו שנוהגים איסור אם הוא כשאינן בן יומא. ד' חולה הצריך לאכול קטניות, יבשלם בכלים מיוחדים.

האם נשים חייבות באמירת הגדה

א. זכירת יצי"מ בליל פסח. ב. חיוב נשים. ג. מהי"ת או מדרבנן. ד. טעם נוסף לחיובן מהי"ת. ה. מסתפקת אם שמעה דבר המעכב. ו. להוציא איש ידי"ח.

א. זכירת יצי"מ בליל פסח

נצטוונו **בפרשת בא** (שמות פי"ג פס' ח) והגדת לבנך וגו'. ודרשו **במכילתא** (קת) שומע אני מר"ח ת"ל ביום ההוא, אי ביום ההוא יכול מבעו"י ת"ל בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מנוחים לפניך. ועיין **ברמב"ם** (מצוה קנו וחוב"מ פי"ז הי"א) שמכאן צונו לספר ביצי"מ בליל ט"ו בניסן כפי צחות לשון המספר, ע"כ. וכן הביא **החינוך** (מצוה כא).

ב. חיוב נשים

איתא **בפסחים** (קת) נשים חייבות בדי' כוסות שאף הן היו באותו הנס. ועפ"י כתי' **הטור** (סי' תעב) שנשים חייבות בכל מצות הנהגות באותו לילה כגון מצה ומרור. ועי"פ דבריו פסק **השו"ע** (סי' תעב סעי' יד) שנשים חייבות בכל מצות הלילה. וביאר **המ"ב** (סי' ק מה) כגון מצה ומרור ואמירת הגדה. ועיי"ש (סי' תעב ס"ק סד) שאם אינן יכולות לשמוע על ההגדה (כגון צעריכות לטפל בילדיהן), מחויבות עכ"פ לשמוע הקידוש וכשיגיע בעל הבית "לרוב גמולאל אומר כל שלא אמר ג' דברים וכו'", תכנס ותשמע עד לאחר שתיית כוס ב', שהרי מי שלא אמר י"ג דברים הללו" לא יצא. ונוהגין שתשמע סדר עשרה מכות שהביא הקב"ה על מצרים כדי להגיד להם כמה נסים עשה הקדוש ברוך הוא בשביל ישראל. ועי' **בכה"ח** (אות פט).

ג. מהי"ת או מדרבנן

ובאמת מצינו **בחינוך** (מצוה כא) שמצות סיפור יצי"מ נוהגת בזכרים ונקבות. ותמה עי"ז **במנ"ח** (אות ו) שהרי היא מצות עשה שהזמן גרמא, ואין לומר שחייבות משום שגם הן היו באותו הנס שהרי תוסי' הוכיחו שאין זה סברא אלא לחיובן מדרבנן, ואע"פ שאמרו בעבור זה בשעה שיש מצה וכו', והן חייבות באכילת מצה וכו', התורה כתי' זאת לאנשים דאז הוא זמן החיוב, ע"כ.

והנה הא ד"ל"ם הן היו באותו הנס", אם היא סברא דרבנן, תלוי בתירוץ **התוס'** במגילה (ד' ד"ה דאף), והיינו שיתירוץ הראשון שם היא סברא דרבנן ולפי תירוץ השני בשם **הריטנא יוסף** היא דאורי' ואי"כ י"ל שהחינוך ס"ל כהרבינו יוסף.

ותוסי' פסחים (קת: ד"ה היו) נקטו שסברא זו היא רק לחיוב במצות דרבנן. וביאר **בתוס'** (מגילה פ"ב מ"י"א) דדוקא במילי דרבנן כמו בדי' כוסות דעיקרן מדרבנן מעיקרא תקנו גם לנשים שהיו באותו הנס, אבל במצות דאורי' לא תקנו חיובא ביחוד לנשים. וכ"כ **המוד"כ** (מגילה סי' תשפ). [ועיי"ש **בתוס'** שהקשו מסוכה אמאי לא חיובם משום טעם זה, ולשיטתם אזלו דס"ל שגם הן היו באותו הנס היינו שגם הן היו באותו סכנה, ע"י **בתוס'** (פסחים ס"ב), **בר"ן** (מגילה ב' ב"ה), ו**בריטב"א** (מגילה ד' ד"ה שאף), אולם לסברת **רש"י** (פסחים קח: ד"ה שאם) ו**פוסה"ט** (שם) שפירשו שעי"ז נעשה הנס, לא קשה מסוכה אמאי לא חיובם משום טעם זה, ועי' לקמן.]

ובקובץ שיעורים (פסחים אות ר"ג) הקשה שלדבריהם נשים פטורות מההגדה, ובשו"ע מבואר דנשים חייבות, וכתי' ליישב שאפשר דשו"ע אזיל כהרבינו יוסף, או אפשר דגם בעשה דאורי' חייבות מדרבנן. אלא דלפי"ז תקשה מסוכה דפטורות לגמרי (מיהו בפסחים מוכח דאי חייבות במצה בזה"י מדאורי' גם הגדה חיובה מדאורי'), ע"כ.

אבל אכתי' קשה על **תוס'** במגילה (שם) אמאי לא חיובו אותן עי"פ מדרבנן במצות סוכה. ועי' **בערו"ל** (סוכה כח: ד"ה וראית) בשם **שער המלך** (מצוה פ"ה הי"א) שלפי הירושלמי שאף הם היו באותו הנס פירשו באותה סכנה, לא שייך סברא זו לחיובן במצות סוכה, דיש לחלק בין נס לסכנה.

אולם **הערו"ל** (שם) העיר שלתוסי' פסחים (שם) לא היה הכי, וכתב שנראה כדבריהם, שהרי גם הן היו באותו הנס כי הענינים היו מסככים מנחשים ועוקרים, וע"י משי"כ לקמן בשם **החת"ס**), ולפי"ז הקושיה במקומה עומדת. ועי' **בטו"א** (מגילה שם) שחילק בין סוכה שהיא דאורי' למגילה דרבנן שחיובו מרות הקודש שלא דמי לדאורי' לגמרי ועי"כ חיובה גם נשים. ו**התוסי'** **רע"א** (מגילה פ"ב מ"י"א) דחה דברי הטו"א, ועי' **בחת"ס** (סי' קפה). ו**בכסא דארסנא** (סי' עג) כתי' דהיכן שהפטור הוא מחמת דבר אחר לא מחמת זמן, לא שייך לחיוב משום אף הן וכו'.

והביאו **הג' המהרש"א** (פסחים שם). ועיי"ש **בטו"א** שמתמה על **תוס'** (מגילה שם) שהרי בסוכה פרכין למה לי האזרח להוציא את הנשים הא מ"ע שהז"ג הוא, והשתא מה פריך דאורי' לא קרא והשתא דרבנן בסוכה מטעם שאף הן היו באותו הנס כי בסוכות הושבתי את בניי דהיי"ט דסוכה כדמפרש קרא, לפיכך נ"ל כתירוץ ב' דתוסי' שסברא זו היא מדרבנן (ובאמת דבריו הם עי"פ דברי ר"א (סוכה י"א): שענני כבוד היו, אולם לר"ע"י שם שסוכות ממש היו לכאורה אין כאן נס. [ועי' **בפמ"ג** (רס"י תרכ"ב במ"ז) שכתב: כני"ל וכן הביא **בשעה"מ** (מצוה פי"ז הי"א).

אולם **החת"ס** (סי' קפה) תמה על דבריו.]

ויש ליישב עי"פ **הט"ו** (נייד סי' ק"ו סי' ק"א ואו"ח סי' תקפ"ח ס"ק ה) שכתב: שדבר המפורש בתורה להיתר אין ביד הזו"ל לאוסרו, ועי"כ כיון שמבואר מהלכה למשה מסיני שנשים פטורות (ע"י סוכה כח.) ממילא אין לחיובם מסברא. שו"ר **בפמ"ג** בסי' רצ"א (אי"א סי' י"א) שגם הקשה קושית הטו"א הנ"ל, ובסי' תרי"מ (מ"ז סי' א) תירץ שנשים לא חיובהו בסוכה אף שהיו באותו הנס דהתורה מעטה בפירוש ע"כ לא חיובו הזו"ל מדרבנן, משא"כ נ"ח וד' כוסות עיקרה מדרבנן [ועיי"ש אך שבאר דברי תוסי'], ומבואר כדברינו הנ"ל. שוב העירוני שכן תירץ נמי **בתפארת ירושלים** (מגילה פ"ב מ"ד מ"ד).

ד. טעם נוסף לחיובן מהי"ת

עוד י"ל דס"ל **להחינוך** הנ"ל שחיוב הסיפור יצי"מ הוא קשור לחיוב מצה וכמו שכתב הצ"ח עי"פ רש"י, ועי"כ אפשר דכמו שמחויבות באכילת מצה ממילא חייבות בסיפור. ועי' **כלי חמה** (ה"ש פ"ו י"א) שנשים חייבות כיון שבמצות שהזמן גרמא שמלפני מתן תורה נשים גם חייבות, מיהו **באור שמח** (ק"ש פ"א הי"ג) נקט שנשים פטורות מההגדה כיון שהיא מצוה שהזמן גרמא.

וכתי' **הטור** (שם) שא' אנשים י"ג נשים חייבים בדי' כוסות ובכל מצות הנהגות באותו הלילה כגון מצה ומרור. ו**הב"י** (שם) דהיינו כי גם הן היו באותו הנס, ולפי דבריו יש לחיובן גם בהגדה. שו"מ שכ"כ **באג"מ** (או"ח ח"ה סי' כ"א אות ל"ד ד"ה אבל עיין), ועיי"ש שכתב שסובר הב"י דגם למ"ע דאורי', נמי אמרין טעם זה. ואף שבברייתא לא הוזכר טעם זה, סובר דיש לפסוק כריב"ל. או שאף שלא נאמר בברייתא הטעם, ליכא הכרח שפליגא. והוצרך לטעם משום דהקרא לא נאמר רק במצה, ואין למילף שאר מצוות, אף אלו שמדאורי', ממצה שחמירא שנאמרה בתורה. והוצרך חיוב בכל בעת ימ הפסח. ואף שנתמעט שכל ימות הפסח הוא רק רשות, ונימא כהסבורים דהוא רשות ממש בלא שום עניין מצווה, עכ"פ יש להחשיב זה לחומרא מה שנאמרה בלשון חיוב מצווה. אבל מאחר שאיכא אהע"א דאף הן היו באותו הנס לא פרכין, וילפינן מיניה שהנשים מחויבות בכל מצוות הפסח כמו שמצינו במצה, וזהו כוונת הב"י, ואיתא הן גם בממ"א, ע"כ.

ועיי"ש **בשו"ע** (סי' תעב סעי' יד) שהפסק שנשים חייבות בכל מצות הלילה. וביאר **המ"א** (סי' טו) שגם חייבות בסיפור דגם הן היו וכו', וכ"כ **בביאור הגר"א** (שם). ו**המ"ב** (סי' תעב סעי' יד) כתב הטעם דגם הן כו' לענין ד' כוסות. ו**בביאור הלכה** (שם סד"ה על הסדר) כתב שנשים צריכות להיזהר לומר ההגדה "כדי שישתו הד' כוסות על הסדר", עיי"ש.

אולם עי' **באג"מ** (שם) שדקדק מהשו"ע הנ"ל שכתב שחייבות בדי' כוסות ובכל מצוות הנהגות באותו לילה, דהוא ממש כהחיוב דאיכא לאנשים, דבמה שהוא מדאורי' גם הנשים מחויבין מדאורי', שלכן לדינא חייבות הנשים באמירת הגדה ויכולין להוציא לבעליהן כשיאין יכולין בעצמן, דהא הרמב"ם לא הזכיר טעם דגם הן היו באותו הנס לטעם שאף הן חייבות, אף לא בדי' כוסות, וכן לא הזכיר הטור ססי' תע"ב. והוא משום דסברי כהברייתא דלא הוזכר טעם זה, אלא שההיקש דילפינן מזה שחייבות במצה מחייבן בכל מצות ליל הפסח, ע"כ. ודבריו סותרים דברי הפוסקים הנ"ל.

ה. מסתפקת אם שמעה דבר המעכב

לפי הנ"ל יוצא שחלקו הראשונים ואחרונים אם חייבות מהי"ת או מדרבנן. שו"מ **בבית שלמה** (סי' יז) שהנשים חייבות בכל המצות הנהגות בליל פסח (משום שגם הן וכו' ומדרבנן חוץ ממצה שחייבות מן התורה). ו**הפמ"ג** (סי' תע"א י"א סי' ב) כתי' שיש להסתפק בזה, וכתב שאם מספקא לה אם אמר ההגדה לוי ט"ס לקולא, שמא חייבת רק מדרבנן, ואת"ל דין תורה שמא אמרה.

ו. להוציא איש ידי"ח

ואיכא עוד נפ"מ לענין אישה להוציא איש ידי"ח המעכבים מהי"ת. דאם נימא שאשה אינה חייבת אלא מדרבנן הרי יש סוברים בסי' רע"ג שאינה יכולה להוציא את אנשים החייבים מהי"ת. ודעת **האג"מ** (שם) דכיון שנשים חייבות מחמת היקש כני"ל מוציאות ידי"ח את אנשים. אולם לפי המבואר לעיל הדבר תלוי בפלוגתא ועי"כ דברים המעכבים לכתחלה במקום האפשר לא יצא ידי"ח על ידן.

מסקנא דדינא

א' אשה חייבת בספור יציאת מצרים בליל פסח. ועל כן עליה לומר ההגדה. ב' אם אינן יכולות לשמוע על ההגדה (כגון צעריכות לטפל בילדיהן), מחויבות על כל פנים לשמוע הקידוש וכשיגיע בעל הבית "לרוב גמולאל אומר כל שלא אמר ג' דברים וכו'", תכנס ותשמע עד לאחר שתיית כוס ב', שהרי מי שלא אמר י"ג דברים הללו" לא יצא. ונוהגין שתשמע סדר עשרה מכות שהביא הקב"ה על מצרים כדי להגיד כמה נסים עשה הקב"ה בשביל ישראל. ג' אם מסופקת אם אמרה כדן אינה חייבת לחזור ולומר.

ואולם **הרע"ב** פ"א דקטנים, אפי' הביא ב' שערות והוא פחות מבן כ'. והיינו דס"ל דחיוב מצה"ש מבן כ' בלבד, ועי"כ נדחק דקטן דמתני' היינו פחות מבן כ'. ועי"פ **בתו"ט** (נדבריו על מ"ד) דביאר דהרע"ב ס"ל דהקרא דמבן כ' ומעלה יתן את תרומת ה', קאי על תרומת הקורבנות, ועי"כ פ"י מתני' בפחות מבן כ'. והשיג על דבריו דמתני' דתנן קטנים, מסתברא דעד בן י"ג שנה הוא, ככל קטנים דעלמא. וכמו שפי' הרמב"ם בפ"י המשניות והרמב"ן בפ"י לחומש. וכן הוא להדיא בירושלמי. וקרא דמבן כ' קאי על תרומת האדנים. ונפ"ק למעשה במח' זו, לענין תנינת זכר למחצית השקל, מאיזה גיל צריך לתנה, דיעונו **ברמ"א** (סי' תרצ"ד סי' א) דכתב דאין חיוב לתנה רק מי שהוא מבן כ' שנה ולמעלה. וכתב שם **המג"א** (שם ס"ק ג) דזהו לדעת הרע"ב, אבל לדעת התו"ט מבן י"ג שנה ומעלה שהוא בכלל איש חייב במחצית השקל. והביאו **המשנ"ב** (שם ס"ק ה) ע"ש. [ועיי"ש עוד הגהות **הגר"א** על דברי הרמ"א].

ודבר חדש מצינו **בתורה תמימה** (כי תשא ל' י"ג) שכתב דאיכא עוד נפק"מ לדינא במח' זו, לפי מ"ש בבשמים ראש המיוחס לרא"ש (פ"ס) דנשים פטורות מתפילת המוספין משום דעיקרה כגד קרבן מוסף, וקרבן זה בא ממצות השקלים, וכיון דהנשים לא נתייבבו לתת שקלים אינם חייבות בתפלת מוסף, והובאו דבריו ולפי"ז לדעת פחות מבן כ' פטור ממצות השקל, ה"ה דפטור מתפלת מוסף. ויתחייב מזה דאינו מוציא את האחרים ידי"ח. ואי"כ אין להוציא פחות מבן כ' לעבור לפני התיבה בתפלת מוסף להוציא את הציבור. והוא דבר חדש ונפלא מאד וצ"ע רב. עכ"ד.

וגר' דאין העולם מקפידים בזה. וטעמא דמילתא נר' דהא דהא י"א דאף מי שהוא פחות מבן כ' חייב במצחצח"ש, ועוד דדברי הבשמים ראש אינם מילתא פסיקתא, דיעונו **בבאר יצחק** (סי' כ' ע"ג ג) דהקשה על סברא זו, דאטו כהנים ולווים למאן דס"ל דפטורים מלשקול מצחצח"ש הי"ט פטורים מתפלת המוספים, וכן קטן פחות מבן כ' מי פטור מתפלת המוספים, ואף אי נימא דקטן שאני דאתי לכלל חיוב, אכ"ז קשה מכהנים ולווים, אע"כ דאין תפלת מוסף תלוי בשקלים כלל. וכן מוכח מסתימות הפוסקים דנשים חייבות בתפלה ולא חלקו בין מוסף לשאר תפילות.

ועיי' **בבאר יצחק** (סי' ב') דס"ל שאין לפטור נשים ממוסף מחמת דאין שוקלות מצחצח"ש, דנהי דאין שוקלות מ"מ מתכפרות הן בקורבנות ציבור.

ואי"כ נר' דלענין פחות מבן כ' אי"ז להחמיר בזה, דהא דיש מהראשונים דס"ל דחייב במצחצח"ש, ועוד דני"ל דלא דמי קטן פחות מבן כ' לנשים, דהא אתי לכלל חיוב, ואי"כ אפשר דאף לדעת הבשמים ראש והרע"א על לא פטורות מתפלת המוספים, ועוד דאיכא דפליגי על עיקר סברת הבשמים ראש והרע"א וס"ל דלא ילפינן משקלים לתפלת מוסף. שו"ר שעמד בזה **הגורצ"פ** צ"ל (מקראי קודש סי' טו) וביאר מנהג העולם כמ"ש.

העולה לדינא - אי"צ להנמנע מלתת למי שהוא פחות מבן כ' להיות שליח ציבור בתפלת מוסף.

פניני מוסר

עניני שבת קודש

קבלת שבת (ה)

עיקר קבלת שבת הוא לכה דודי ומזמור שיר -

"ואחר כך אומרים שיר "לכה דודי לקראת כלה", ובסופו מחזירין פניהם למערב ואומרים: "יבואי בשלום עטרת בעלה, בואי כלה, בואי כלה", ואומרים זה בעמידה, וזהו כוונת החכמים הראשונים שהיו אומרים: "בואו ונצא לקראת שבת מלכתא". ואחר כך אומרים "מזמור שיר ליום השבת" (תהלים צב), וזהו עיקר קבלת שבת". [נרדך שולחן סי' רמ"ב סי"ז]

אמירת מזמורי קבלת שבת שהם על זמן שלעתיד לבוא - "ועלכשו אנחנו מתאספים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ואומרים חמשה מזמורים, מן "לכו נרננה" עד אחרת, מלך ירגזו עמנו", לפי שאלו המזמורות הם על לעתיד לבוא, שאז יאמר א' לחברו "לכו נרננה לך" (רד"ק), ואז י"ד מלך", כלומר, שיתקיים מקרא שכתוב (זכריה ד' ט) "ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד".

ועל כן שבת הוא רמז לזמן ההוא, יום שכולו שבת, ואז נשיר לך שיר חדש, דכל השירות בלשון נקבה, ושיר שלעתיד הוא בלשון זכר, כדאיתא במדרשות, לכן אומרים מזמורים אלו. ואומרים גם המזמור דשבעה קולות (תהלים כט), לפי שרמוזו ג"כ על השבת השביעי, יום שכולו שבת, ואז י"ד למבול ישב וישב ד' מלך לעולם", ואז "יברך את עמו בשלום", ושבת הוא מעין עולם הבא, ולכן אומרים אותו". (שם)

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבועמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון - 3-3-1 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הנוכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

הגליון הונצח לע"נ רבי שמואל בן שפרה זצ"ל

שמעתא עמיקתא - לקבלת הגליון מדי שבוע בדוא"ל, ניתן לשלוח בקשה לכתובת: amikta@amikta.co.il או amikta571@gmail.com

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

